

บทที่ 2

กรอบแนวคิดทางทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 กรอบแนวคิดทางทฤษฎี

การที่ผู้บริโภคจะบริโภคสินค้าและบริการได้นั้น ต้องมีเงินเป็นสื่อในการใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้า ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นนี้เรียกว่า ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภค (consumption expenditure) ในวิชาที่ว่าด้วยเศรษฐศาสตร์จุลภาค ได้พยายามอธิบายพฤติกรรมการบริโภคสินค้าและบริการ ของผู้บริโภคไว้ โดยอธิบายว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่ออุปสงค์ในการบริโภคสินค้าและบริการ คือ ระดับราคา รายได้ของผู้บริโภค และรสนิยมของผู้บริโภค ซึ่งคนส่วนใหญ่มักจะจำกัดการใช้จ่ายไว้เพียงแค่รายได้ที่มีอยู่ นอกจากมีความจำเป็น ที่ต้องมีการกู้หนี้ยืมสิน นั่นคือคนส่วนใหญ่จะมีพฤติกรรมการใช้เงินเพื่อการบริโภคอย่างมีเหตุมีผลเป็นไปในทางใช้จ่ายไม่เกินตัว แต่ก็มีบางคนที่บางครั้งมีการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย โดยอาจจะมีการใช้จ่ายเกินตัวตามแฟชั่น ประเพณี และสังคมก็เป็นได้ อย่างไรก็ตามการเลือกตัดสินใจในการบริโภคของคนเหล่านี้ จะเป็นเรื่องของคนในแต่ละครัวเรือน แต่การบริโภคที่จะได้กล่าวถึงต่อไปซึ่งเป็นการบริโภคเชิงมหภาคจะไม่ใช่เรื่องของคนบริโภคเพียงครัวเรือนใดครัวเรือนหนึ่งเท่านั้น แต่จะเป็นการบริโภคมวลรวมของคนในครัวเรือนทั้งประเทศ ดังนั้นตัวแปรสำคัญที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคจึงเป็นตัวแปรในเชิงมหภาค โดยตัวแปรเหล่านี้ ได้แก่ รายได้สมบูรณ์ (absolute income) รายได้เปรียบเทียบ (relative income) รายได้ถาวร (permanent income) รายได้ตลอดช่วงอายุ (life time income) มูลค่าสินทรัพย์ (asset) อัตราดอกเบี้ย (interest rate) ฯลฯ ตัวแปรเหล่านี้จึงได้ถูกพยายามนำเข้ามาเพื่อใช้อธิบายความเป็นไปของพฤติกรรมการบริโภค ซึ่งในภาพรวมแล้วตัวแปรด้านรายได้จะเป็นตัวแปรสำคัญที่กำหนดระดับการบริโภคของคนในสังคม

รายจ่ายเพื่อการใช้จ่ายสินค้าและบริการ ในช่วงเวลาหนึ่งๆ ได้ถูกจัดให้เป็นตัววัดค่าของระดับการบริโภคที่สำคัญ ทั้งนี้ในเชิงมหการายจ่ายนี้ถือเป็นรายจ่ายขนาดใหญ่ที่สุดในบรรดา รายจ่ายอื่นที่รวมกันขึ้นเป็นรายจ่ายรวมทั้งประเทศ (Aggregate expenditure) ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงของมันจึงมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจมวลรวมอย่างมาก จึงถือเป็นสิ่งสำคัญที่นักเศรษฐศาสตร์มหภาคไม่อาจมองข้ามได้

ปัจจุบันพบว่า มีหลายแนวคิดที่ใช้ในการอธิบายพฤติกรรมของผู้บริโภค ก่อนทศวรรษที่ 1930 นักเศรษฐศาสตร์คลาสสิกสนใจความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคกับอัตราดอกเบี้ย มี John Maynard Keynes เป็นคนแรกที่สนใจความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคกับรายได้ แนวคิดของ Keynes ได้รับการขยายความโดยนักเศรษฐศาสตร์รุ่นต่อมาและมีชื่อว่า สมมติฐานรายได้สมบูรณ์ (Absolute Income Hypothesis) และนอกจากสมมติฐานรายได้สมบูรณ์แล้วยังมีทฤษฎีการบริโภค ทฤษฎีอื่นที่ได้รับความนิยมเช่นกัน เช่น สมมติฐานรายได้เปรียบเทียบ (Relative Income Hypothesis) สมมติฐานรายได้ถาวร (Permanent Income Hypothesis) สมมติฐานวัฏจักรชีวิต (Life Cycle Hypothesis)

2.1.1 สมมติฐานรายได้สมบูรณ์ (Absolute Income Hypothesis)

สมมติฐานรายได้สมบูรณ์มีแนวคิดหลัก คือ ใช้รายได้จะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการบริโภคของภาคเอกชน ซึ่งผู้ริเริ่มแนวคิดนี้ คือ John Maynard Keynes และมีสมมติฐานดังนี้ (ชลัษพร อมรวัฒนา, 2539)

1. การบริโภคส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับระดับรายได้
2. เมื่อรายได้เพิ่มขึ้นจะทำให้การบริโภคเพิ่มขึ้นแต่เพิ่มขึ้นน้อยกว่าระดับรายได้ที่เพิ่ม นั่นคือ ค่าความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการบริโภค (marginal propensity to consume : MPC) มีค่า มากกว่าศูนย์แต่น้อยกว่า หนึ่ง
3. ค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภค (average propensity to consume : APC) จะลดลงเมื่อรายได้เพิ่มขึ้น

จากสมมติฐานดังกล่าวเขียนเป็นฟังก์ชันการบริโภคในรูปสมการเส้นตรงได้ดังนี้ (รัตนา สายคณิต, 2537)

$$C = a + bY_d ; 0 < b < 1 \quad (1)$$

โดยที่

C	=	การบริโภค
Y _d	=	รายได้พึงใช้จ่าย
a	=	การบริโภคเมื่อรายได้เท่า 0

จากสมการ (1) นำมาหารด้วย Y_d ตลอด จะได้ว่า

$$\frac{C}{Y_d} = \frac{a}{Y_d} + b$$

ในที่นี้ $\frac{C}{Y_d}$ ก็คือค่า APC (Average Propensity to Consume) ความโน้มเอียงเฉลี่ย

ในการบริโภคนั่นเอง บอกให้ทราบว่า รายได้ที่สามารถนำไปจับจ่ายใช้สอยได้จริง 1 หน่วย จะถูกจัดสรรไปเพื่อการบริโภค เท่ากับ $\frac{C}{Y_d}$ หน่วยจากสมการ (1) หากพิจารณาเฉพาะส่วนที่เพิ่มขึ้นสามารถกล่าวได้ว่าถ้าระดับรายได้ที่สามารถนำไปจับจ่ายใช้สอยได้จริง เปลี่ยนแปลงจะทำให้ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคเปลี่ยนแปลง ไปเท่ากับ b โดย

$$\frac{dC}{dY_d} = \frac{da}{dY_d} + \frac{bdY_d}{dY_d}$$

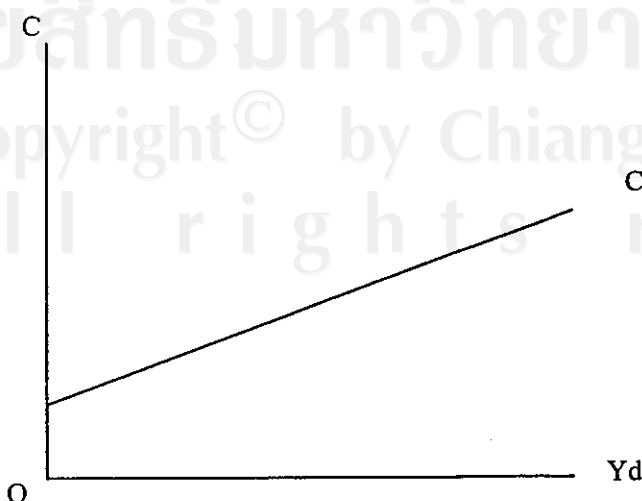
$$\frac{dC}{dY_d} = b$$

ในที่นี้ $\frac{dC}{dY_d}$ คือ ค่า MPC (marginal propensity to consume: ความโน้มเอียงหน่วย

สุดท้ายในการบริโภค) เป็นค่าความลาดในสมการ (1) นั่นเอง โดยปกติแล้วเมื่อรายได้เพิ่มขึ้น การบริโภคจะเพิ่มขึ้น ดังนั้น ค่าของ MPC จึงมีค่ามากกว่าศูนย์

แสดงให้เห็นว่า การบริโภครายได้มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน แต่มีความสัมพันธ์ที่ไม่ได้สัดส่วนกัน นั่นคือ $APC > MPC$ แม้ว่าเมื่อรายได้เพิ่มขึ้นจะทำให้ค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภคลดลง แต่ค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภคจะยังคงมากกว่าค่าความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการบริโภคเสมอ ดังรูปที่ 2-1

รูปที่ 2-1 แสดง สมมติฐานรายได้สมบูรณ์และฟังก์ชันการบริโภค

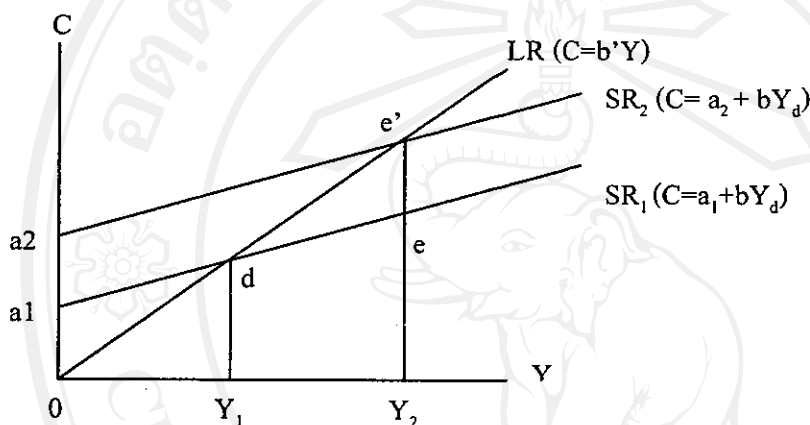
จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมการบริโภค (C) จะขึ้นอยู่กับส่วนที่ไม่สัมพันธ์กับรายได้ (a) และส่วนที่เป็นรายได้ (Y_d) เส้นลาดเอียงจากซ้ายไปขวา มีค่าความชันของเส้นเท่ากับ b เมื่อรายได้เพิ่มขึ้นการบริโภคจะเพิ่มขึ้น และค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภคจะลดลง โดยผู้บริโภคที่มีรายได้ต่ำจะมีสัดส่วนค่าใช้จ่ายในการบริโภคต่อรายได้สูง ทำให้มีค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภคสูง ในขณะที่ผู้บริโภคที่มีรายได้สูงจะมีสัดส่วนค่าใช้จ่ายในการบริโภคต่อรายได้ต่ำ ทำให้มีค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภคต่ำ

ทฤษฎีการบริโภคตามแนวคิดของ Keynes ได้รับการยอมรับจากนักเศรษฐศาสตร์มหภาคในสมัยนั้นอย่างมาก อย่างไรก็ตามทฤษฎีดังกล่าวยังคงถูกใช้ในการศึกษา ณ ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง (cross-section studies) เท่านั้น ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สมมติฐานของ Keynes ได้รับความนิยมน้อยลง เนื่องจากฟังก์ชันการบริโภคของ Keynes ไม่สามารถใช้อธิบายพฤติกรรมการบริโภคของภาคเอกชนได้ ผลการพยากรณ์ของทฤษฎีไม่ตรงกับความเป็นจริงในสมัยนั้น เนื่องจาก นักเศรษฐศาสตร์คาดว่าเมื่อสงครามสิ้นสุดลง การใช้จ่ายของรัฐบาลก็จะลดลง ทำให้เศรษฐกิจเข้าสู่ภาวะตกต่ำและการบริโภคของครัวเรือนจะอยู่ในระดับต่ำ แต่ในความเป็นจริงแล้วระดับการบริโภคของผู้บริโภคกลับเพิ่มขึ้นมากเพราะในช่วงที่เกิดสงครามผู้บริโภคมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการใช้จ่ายของรัฐบาล และผู้บริโภคได้เก็บรายได้เหล่านี้ไว้ในรูปของทรัพย์สินที่สามารถเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ เมื่อสงครามสิ้นสุดลงจึงนำมาใช้ในการบริโภค จากเหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้ทราบว่า ทรัพย์สินที่ครัวเรือนถือครองมีความสัมพันธ์ต่อระดับการบริโภคเช่นเดียวกัน

ขณะเดียวกัน ในปี ค.ศ. 1946 Simon Kuznets ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคกับรายได้ของสหรัฐอเมริกาโดยใช้ช่วงเวลาที่ยาวกว่าการศึกษาของ Keynes ผลการศึกษาพบว่าฟังก์ชันการบริโภคมีลักษณะเป็นเส้นตรงที่ออกจากจุดกำเนิดคือ $C = b'Y$ แตกต่างจากเส้นการบริโภคตามสมมติฐานของ Keynes โดยค่า b' นี้มีค่าประมาณ 0.9 มากกว่าค่า b ของ Keynes ที่มีค่าอยู่ระหว่าง 0.6 และ 0.8 แสดงว่าเส้นการบริโภคที่ประมาณโดย Kuznets มีความชันมากกว่าและปฏิเสธสมมติฐานของ Keynes ที่ว่า $APC > MPC$ โดยที่ Kuznets พบว่า การบริโภคเฉลี่ยจะคงที่ถึงแม้ว่ารายได้จะเปลี่ยนแปลงไปนั่นคือ $APC = MPC = b'$

เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งกับผลการศึกษาของ Kuznets นักเศรษฐศาสตร์สำนัก Keynes จึงได้อธิบายว่าเส้นการบริโภคตามแนวคิดของ Kuznets เป็นเส้นการบริโภคระยะยาว ส่วนเส้นการบริโภคตามแนวคิดของ Keynes เป็นเส้นการบริโภคระยะสั้น ซึ่งในระยะยาวแล้วเส้นการบริโภคระยะสั้นจะเลื่อนสูงขึ้นตามเวลาจนกลายเป็นฟังก์ชันการบริโภคระยะยาวซึ่งแสดงให้เห็นดังรูปที่ 2-2 (รัตนา สายคณิต, 2537)

รูปที่ 2-2 แสดงเส้นการบริโภคระยะสั้นและเส้นการบริโภคระยะยาว

จากรูปที่ 2-2 กำหนดให้การบริโภคเดิมอยู่ที่ จุด d บนเส้นการบริโภคระยะสั้น SR_1 และในระยะยาวเส้นการบริโภคเลื่อนสูงขึ้นไปเป็นเส้น SR_2 ทำให้เมื่อรายได้เพิ่มขึ้นจาก Y_1 เป็น Y_2 การบริโภคจะไม่เพิ่มขึ้นไปอยู่ที่จุด e แต่จะเพิ่มขึ้นไปอยู่ที่จุด e' แทน ค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภคจึงไม่ลดลงเมื่อรายได้เพิ่มขึ้นและ $APC = MPC$ นั่นคือ ในระยะยาวแล้วการบริโภคจะอยู่บนเส้นการบริโภคในระยะยาว ส่วนสาเหตุที่ทำให้เส้นการบริโภคในระยะสั้นเลื่อนสูงขึ้นนี้มีหลายสาเหตุด้วยกัน (ประพันธ์ เสวตนันท์, 2540) เช่น

1. เมื่อผู้บริโภคมีความร่ำรวยมากขึ้นจะทำให้มีการใช้จ่ายในการบริโภคเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิมในทุกระดับรายได้ ทำให้เส้นการบริโภคระยะสั้นเลื่อนสูงขึ้น
2. ในระยะยาวมีการอพยพของประชาชนจากชนบทเข้าสู่ตัวเมืองเพิ่มมากขึ้น และเนื่องจากค่าครองชีพในเมืองสูงกว่าชนบท ทำให้รายจ่ายในการบริโภคสูงขึ้น
3. ในระยะยาวมีการพัฒนาทางการผลิตและการตลาด ทำให้มีสินค้าอุปโภคบริโภคเพิ่มขึ้นและผู้บริโภคถูกกระตุ้นให้บริโภคมากขึ้น

2.1.2 สมมติฐานรายได้เปรียบเทียบ (Relative Income Hypothesis)

ทฤษฎีนี้ได้รับการพัฒนาขึ้นโดย James S. Duesenberry ในราวปี ค.ศ. 1949 ความเชื่อตามแนวคิดของทฤษฎีสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 สมมติฐานหลัก (Peterson, 1974) คือ

1. Duesenberry เชื่อว่าค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคไม่ได้ขึ้นอยู่กับระดับรายได้สัมบูรณ์ตามแนวคิดของ John Maynard Keynes เท่านั้น แต่จากการที่มนุษย์มีพฤติกรรม การเลียนแบบในการบริโภคของสังคม (demonstration effect) จึงทำให้ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคควรจะขึ้นอยู่กับระดับรายได้เปรียบเทียบกับระดับรายได้โดยเฉลี่ยของคนในสังคมด้วย กล่าวคือครัวเรือนที่มีระดับรายได้ ต่ำกว่าระดับรายได้โดยเฉลี่ยของคนในสังคม มีแนวโน้มที่ครัวเรือนเหล่านี้จะมีสัดส่วนของค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคต่อรายได้ค่อนข้างสูง นั่นคือค่า ความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภค (Average Propensity to Consume) สูง ทั้งนี้เพราะพฤติกรรมของครัวเรือนจะพยายามรักษาระดับของการบริโภค ให้ใกล้เคียงกับระดับการบริโภคโดยเฉลี่ยของคนในสังคม ส่วนครัวเรือนที่มีระดับรายได้ สูงกว่าระดับรายได้โดยเฉลี่ยของคนในสังคม มีแนวโน้มที่ครัวเรือนเหล่านี้จะมีค่า APC ต่ำ ทั้งนี้เพราะครัวเรือนในกลุ่มนี้จะมีระดับของการบริโภคสูงอยู่แล้ว ดังนั้นจึงสามารถที่จะทำการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคโดยจัดสรรเงินจากรายได้เพียงส่วนน้อยก็พอเพียงสำหรับการบริโภคสินค้าและบริการ ให้ใกล้เคียงกับระดับการบริโภคโดยเฉลี่ยของคนในสังคม ได้แล้ว พฤติกรรมการบริโภคที่ได้รับอิทธิพลจากระดับรายได้เปรียบเทียบกับระดับรายได้โดยเฉลี่ยของคนในสังคมนี้จะมีลักษณะของเส้นการบริโภคระยะสั้น เช่นเดียวกับเส้นการบริโภคที่ได้รับอิทธิพลจากระดับรายได้สัมบูรณ์ตามแนวคิดของ Keynes กล่าวคือ ในระยะสั้น เมื่อระดับรายได้เพิ่มขึ้น ค่า APC จะลดลง ในขณะที่ค่า APC จะมากกว่า ความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการบริโภค (Marginal Propensity to Consume) ด้วย ในระยะยาว Duesenberry เชื่อว่าลักษณะการกระจายรายได้ของครัวเรือนในสังคมจะดีขึ้น กล่าวคือมีการกระจายรายได้ที่เท่าเทียมกัน ระดับรายได้เปรียบเทียบกับระดับรายได้โดยเฉลี่ยของสังคมก็จะค่อนข้างคงที่ด้วย (relative distribution of income is stable) ค่า APC จึงไม่เปลี่ยนแปลง และ โนม์เอียงที่จะเท่ากับ MPC ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Simon Kuznets

2. นอกจาก Duesenberry จะเชื่อว่าการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคขึ้นอยู่กับระดับรายได้เปรียบเทียบกับระดับรายได้โดยเฉลี่ยของสังคมแล้ว เขายังเชื่ออีกว่าค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในปัจจุบันยังขึ้นอยู่กับระดับค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในอดีตอีกด้วย ทั้งนี้เพราะครัวเรือนที่มีระดับค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคและระดับรายได้อยู่ในระดับหนึ่งแล้วจะเป็นการยากที่จะทำให้เขาลดระดับค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคให้ต่ำกว่าเดิมเมื่อระดับรายได้เปรียบเทียบกับระดับรายได้สูงสุดที่เคย

ได้รับ (previous peak income) แ่ลง ค่า APC จึงสูงขึ้น สามารถเขียนในรูปสมการได้เป็น (รัตนสาขคณิต, 2537)

$$APC = \frac{C}{Y} = a - \frac{bY}{Y_p} \quad (2)$$

โดยที่ C คือ ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภค

a คือ ค่า APC ในขณะที่ Y/Y_p เท่ากับ 0

b คือ ค่าสัมประสิทธิ์ ซึ่งแสดงถึงความลาด (slope) ของเส้นแสดงความสัมพันธ์

ระหว่าง APC และ $\frac{Y}{Y_p}$

Y คือ ระดับรายได้ในปัจจุบัน

Y_p คือ ระดับรายได้สูงสุดที่ครัวเรือนเคยได้รับในอดีต

b มีค่าน้อยกว่า 0 เนื่องจาก APC จะเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ผกผันกับอัตราส่วนเปรียบเทียบระหว่างระดับรายได้ในงวดปัจจุบันและระดับรายได้ที่เคยได้รับสูงสุดในงวดเวลาก่อน

จัดรูปสมการที่ (2) ใหม่ จะได้ว่า

$$C = aY - \frac{bY^2}{Y_p} \quad (3)$$

จากสมการ (3) นำมาหาค่า MPC จะได้ว่า

$$MPC = \frac{\partial C}{\partial Y} = a - \frac{2bY}{Y_p} \quad (4)$$

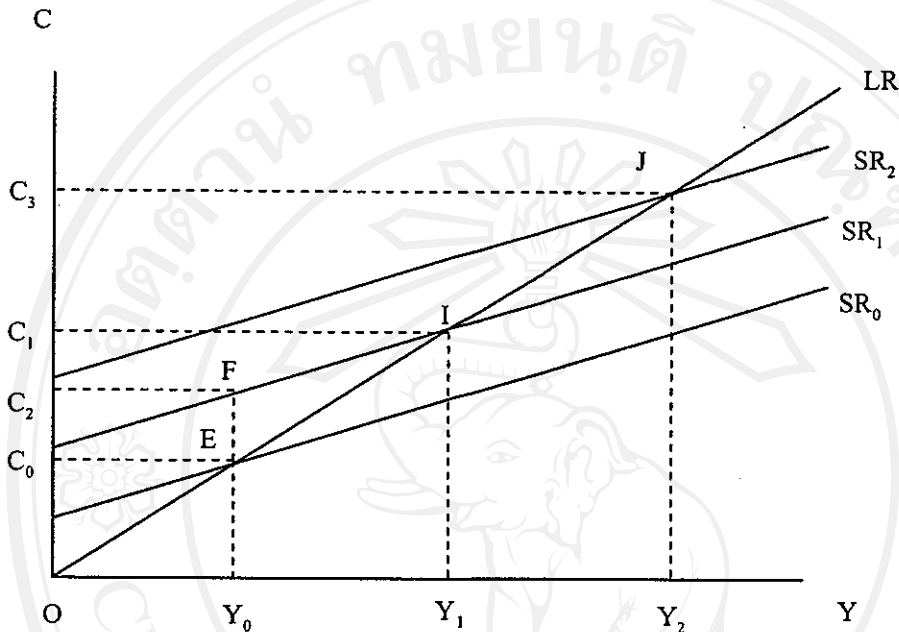
จะเห็นได้ว่าถ้าระดับรายได้ของครัวเรือนลดลงเรื่อยๆ ค่า Y จะต่ำกว่า Y_p มากขึ้น ในขณะที่ Y_p คงที่ ดังนั้น $\frac{Y}{Y_p}$ ลดลง เป็นผลให้ค่า APC มากขึ้น เมื่อพิจารณาสมการ (2) และ (4) จะ

เห็นได้ว่า APC จะมีค่ามากกว่า MPC ด้วย แต่หากระดับรายได้สูงขึ้นเรื่อยๆ อย่างมีเสถียรภาพ ค่า Y จะสูงกว่า Y_p แต่ทั้ง Y และ Y_p ต่างก็จะสูงขึ้นตามกันไป ดังนั้น ค่า APC จึงค่อนข้างคงที่

ในระยะยาวเชื่อว่าระดับรายได้ของครัวเรือนน่าจะมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ ดังนั้น ลักษณะของเส้นการบริโภค ระยะยาวจึงควรมีค่า APC ค่อนข้างคงที่ด้วย ในขณะที่เดียวกันเส้นการบริโภคในระยะยาวก็จะเป็นเส้นที่ลากออกจากจุดกำเนิดด้วยเช่นกัน

เพื่อให้เข้าใจได้ดียิ่งขึ้นพิจารณาอุปสงค์ความสัมพันธ์ระหว่างค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคกับระดับรายได้ในระยะสั้นและระยะยาว ดังนี้

รูปที่ 2-3 แสดงสมมติฐานรายได้โดยเปรียบเทียบและฟังก์ชันการบริโภค

จากรูปที่ 2-3 สมมติในช่วงเวลาที่ 0 ครั้วเรือนทำการบริโภค ณ จุด E โดยมีรายได้เท่ากับ OY_0 และมีค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคเท่ากับ OC_0 ต่อมาในช่วงเวลาที่ 1 ครั้วเรือนมีรายได้สูงขึ้นเป็น OY_1 ครั้วเรือนจะทำการบริโภคไปตามเส้นการบริโภคระยะยาว (LR) ที่จุด I โดยมีค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคเท่ากับ OC_1 (รายได้สูงสุดในงวดเวลาก่อนคือ OY_0) ค่า APC ไม่เปลี่ยนแปลง

ในช่วงเวลาที่ 2 หากครั้วเรือนมีรายได้ลดลงกลับมาเป็น OY_0 (รายได้สูงสุดในงวดเวลาก่อนคือ OY_1) ครั้วเรือนจะไม่กลับมาทำการบริโภคที่จุด E เหมือนในช่วงเวลาที่ 0 อีก แต่จะพยายามรักษาระดับค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคไว้ โดยจะทำการบริโภคตามเส้นการบริโภคระยะสั้น (SR_1) แทน ที่จุด F ทำให้ค่า APC สูงขึ้น และ APC มากกว่า MPC ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคเท่ากับ OC_2

ในช่วงเวลาที่ 3 หากครั้วเรือนมีรายได้สูงขึ้นกลับมาเป็น OY_1 ซึ่งระดับรายได้ ณ จุดนี้จะเป็นระดับรายได้เดียวกับระดับรายได้สูงสุดในงวดเวลาก่อน ครั้วเรือนจะเลื่อนการทำการบริโภคจากจุด F กลับขึ้นมาอยู่ที่ I ตามแนวเส้นการบริโภคระยะสั้น โดยมีค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคเท่ากับ OC_1 ค่า APC ลดลง แต่ APC ยังคงมากกว่า MPC

ต่อมาในช่วงเวลาที่ 4 คริวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นไปอีกเป็น OY_2 (รายได้สูงสุดในงวดเวลาก่อนคือ OY_1) คริวเรือนจะทำการบริโภคเพิ่มขึ้นตามเส้นการบริโภคระยะยาวที่จุด J โดยมีค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคเท่ากับ OC_2 ค่า APC ไม่เปลี่ยนแปลง

การปรับตัวจะเป็นลักษณะเช่นนี้เรื่อยไป ขึ้นอยู่กับระดับรายได้ของคริวเรือน จะมีการขึ้นลงเทียบกับระดับรายได้ สูงสุดในอดีตอย่างไร

2.1.3 สมมติฐานรายได้ถาวร (Permanent Income Hypothesis)

สมมติฐานรายได้ถาวรถูกพัฒนาโดย Milton Friedman ในปี ค.ศ. 1957 Friedman ก็เป็นนักเศรษฐศาสตร์อีกท่านที่ไม่เห็นด้วยกับ Keynes ที่ว่าค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในงวดเวลาใดเวลาหนึ่งจะขึ้นอยู่กับระดับรายได้สมบูรณ์ในงวดเวลานั้น Friedman เชื่อว่าคริวเรือนจะมีพฤติกรรมในจัดสรรรายได้เพื่อการบริโภคโดยอิงกับรายได้ในระยะยาว (long term income) ที่คาดว่าจะได้รับมากกว่า โดยมีแนวคิดที่ว่าผู้บริโภคจะเลือกระดับการบริโภคในแต่ละช่วงเวลาเพื่อให้เกิดความพอใจสูงสุดภายใต้รายได้ตลอดชีวิตฟังก์ชันการบริโภคจะขึ้นอยู่กับมูลค่าปัจจุบันของรายได้ตลอดชีวิต (ปราณี ทินกร, 2529) คือ

$$C_t = f(PV_t)$$

โดยที่ C_t คือ การใช้จ่ายเพื่อการบริโภค ณ ช่วงเวลา t
 PV_t คือ มูลค่าปัจจุบันของรายได้ตลอดชีวิต

โดยพื้นฐานของสมมติฐาน 3 ประการ มีดังนี้ (Edgmand, 1983)

1. รายได้ของคริวเรือนประกอบด้วยรายได้ถาวร (permanent income) และรายได้ชั่วคราว (transitory income) โดยรายได้ถาวรหมายความถึง รายได้ที่คริวเรือนสามารถใช้บริโภคได้โดยไม่กระทบต่อความมั่งคั่งของคริวเรือน รายได้ถาวรจะขึ้นอยู่กับรายได้ในอนาคตไม่สามารถวัดค่าโดยตรงได้ Friedman คำนวณรายได้ถาวรโดยใช้ค่าเฉลี่ยแบบถ่วงน้ำหนักระหว่างรายได้ในปัจจุบันและรายได้ในอดีต และให้รายได้ในปัจจุบันมีน้ำหนักมากกว่ารายได้ในอดีต ส่วนรายได้ชั่วคราวนั้นหมายถึง รายได้ที่ไม่สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ อาจมีค่าเป็นบวกหรือมีค่าเป็นลบก็ได้ หากรายได้ที่ได้รับจริงมีค่ามากกว่ารายได้ถาวร รายได้ชั่วคราวจะเป็นบวก และในทางตรงกันข้ามถ้ารายได้ที่ได้รับจริงมีค่าน้อยกว่ารายได้ถาวร รายได้ชั่วคราวจะเป็นลบ

การบริโภคประกอบด้วย การบริโภคถาวร (permanent consumption) และการบริโภคชั่วคราว (transitory consumption) โดยการบริโภคถาวรจะเป็นการบริโภคที่ขึ้นอยู่กับรายได้ถาวรส่วนการบริโภคชั่วคราวเป็นการบริโภคที่ไม่สามารถทราบได้ล่วงหน้า อาจมีค่าเป็นบวกหาก

การบริโภคจริงมากกว่าการบริโภคชั่วคราว หรือมีค่าเป็นลบหากการบริโภคจริงน้อยกว่าการบริโภคชั่วคราว เขียนเป็นสมการได้ดังนี้

$$\begin{aligned}
 Y &= Y_p + Y_t \\
 C &= C_p + C_t \\
 \text{โดยที่ } Y &= \text{รายได้ทั้งหมด} \\
 Y_p &= \text{รายได้ถาวร} \\
 Y_t &= \text{รายได้ชั่วคราว} \\
 C &= \text{การบริโภคทั้งหมด} \\
 C_p &= \text{การบริโภคถาวร} \\
 C_t &= \text{การบริโภคชั่วคราว}
 \end{aligned}$$

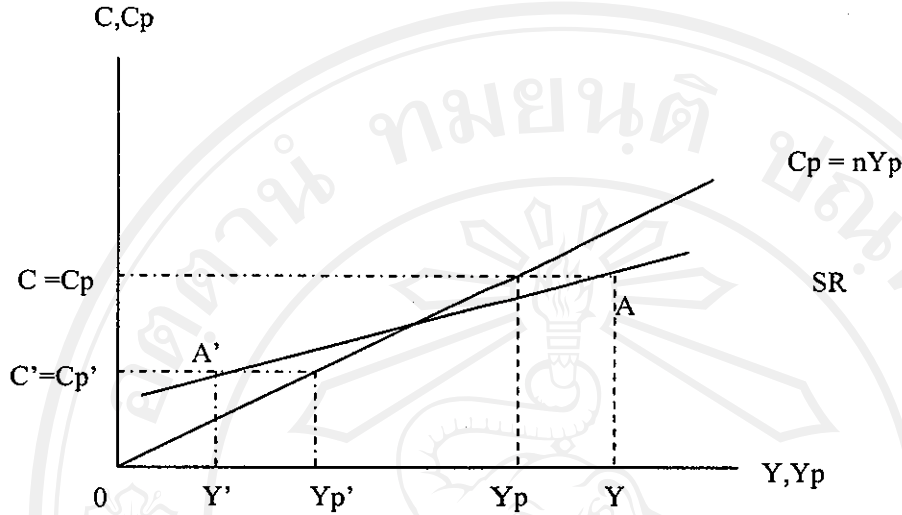
2. การบริโภคถาวรจะเป็นสัดส่วนคงที่ (n) ต่อยาได้ถาวร โดย n จะขึ้นอยู่กับอัตราดอกเบี้ย รสนิยมของครัวเรือน และปัจจัยอื่น ๆ (ชลัษพร อมรวัฒนา, 2539)

$$C_p = nY_p \quad ; \quad 0 < n < 1$$

3. กำหนดให้ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ถาวรและรายได้ชั่วคราวและไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคถาวรและการบริโภคชั่วคราว รวมถึงการไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ชั่วคราวและการบริโภคชั่วคราว กรณีนี้จะแสดงว่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้ายของ Y_t มีค่าเป็นศูนย์ นั่นคือ เมื่อ Y_t มีค่าเป็นบวกครัวเรือนจะนำไปเก็บออมไว้และเมื่อ Y_t มีค่าเป็นลบครัวเรือนจะนำเงินออกมานั้นมาใช้

จากพื้นฐานสมมติฐานรายได้ถาวรที่ว่า การบริโภคถาวรเท่ากับสัดส่วนของรายได้ถาวรแสดงว่าฟังก์ชันการบริโภคของ Friedman เป็นฟังก์ชันระยะยาว ส่วนฟังก์ชันการบริโภคในระยะสั้นนั้น สามารถหาได้จากรายได้ชั่วคราวและการบริโภคชั่วคราว ซึ่งอธิบายโดยรูป (Edgmand, 1983)

รูปที่ 2-4 แสดงสมมติฐานรายได้อารและฟังก์ชันการบริโภค

จากรูปที่ 2-4 แสดงเส้นการบริโภคจากรายได้อารและการบริโภคในระยะสั้นถ้าครัวเรือนมีรายได้ที่แท้จริง(Y)มากกว่ารายได้อาร(Yp)แสดงว่าระยะระหว่าง Y และ Yp ก็คือ Yt ซึ่งมีค่าเป็นบวก การบริโภคจะเท่ากับการบริโภค ณ ระดับของรายได้ Yp บนเส้นการบริโภค $C_p = nY_p$ นั่นคือ การบริโภคจะอยู่ที่จุด A ($C = C_p$) เพราะการบริโภคของครัวเรือนจะขึ้นอยู่กับรายได้อารเท่านั้น ในทางตรงกันข้ามถ้ารายได้ที่แท้จริงเท่ากับ Y' มีค่าน้อยกว่ารายได้อาร Y_p' แสดงว่ารายได้ชั่วคราวมีค่าติดลบ ครัวเรือนจะบริโภคที่จุด A' ($C' = C'_p$) และเมื่อลากเส้นเชื่อมระหว่างจุด A และ A' จะทำให้ได้เส้นการบริโภคระยะสั้น(SR)ดังรูป

จากการที่สมมติฐานรายได้อารมีแนวคิดที่ว่า การบริโภคจะขึ้นอยู่กับรายได้ในปัจจุบันและมูลค่าปัจจุบันของรายได้ในอนาคต ดังนั้นสมการการบริโภคของฐานสมมติฐานรายได้อารจะขึ้นอยู่กับรายได้ในปัจจุบันและการบริโภคในทอมที่ผ่านมา ซึ่งสามารถหาได้จากการกำหนดให้ Y_p ขึ้นอยู่กับผลรวมของรายได้ที่เคยได้รับในอดีต (ปราณี ทินกร, 2529) ดังนี้

$$(Y_p)_t = \sum_{i=0}^{\infty} \lambda^i Y_{t-i} \tag{5}$$

ดังนั้น

$$C_t = n(Y_p)_t = n[\sum_{i=0}^{\infty} \lambda^i Y_{t-i}] \tag{6}$$

$$C_{t-1} = n(Yp)_{t-1} = n\left[\sum_{i=0}^{\infty} \lambda^i Y_{t-1-i}\right] \quad (7)$$

จะได้ว่า

$$C_t - \lambda C_{t-1} = nY_t \quad (8)$$

$$C_t = nY_t + \lambda C_{t-1} \quad (9)$$

นั่นคือการบริโภคในปัจจุบันขึ้นอยู่กับรายได้และการบริโภคในอดีต อย่างไรก็ตาม สมมติฐานรายได้ถาวรนี้ยังมีข้อวิพากษ์วิจารณ์(Shapiro, 1974) คือ

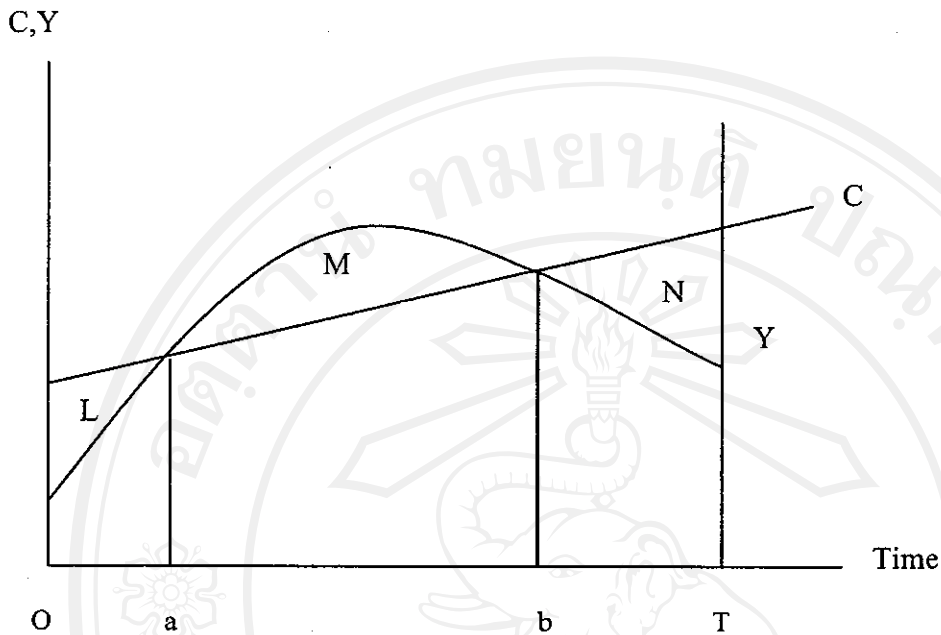
1. การที่ Friedman กำหนดให้ค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภคของผู้บริโภคในทุกระดับรายได้มีค่าเท่ากัน ย่อมหมายถึงทุกครัวเรือนในทุกระดับรายได้มีค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการออมเท่ากันด้วย ซึ่งในความเป็นจริงแล้วผู้บริโภคมักมีส่วนระหว่างบริโภคและการออมต่างกัน ผู้บริโภคที่มีรายได้ต่ำจะมีสัดส่วนการบริโภคสูงกว่ารายได้ทำให้มีสัดส่วนการอมน้อยกว่ารายได้ นั่นคือ มีค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภคมากกว่าผู้บริโภคมที่มีรายได้สูง และมีค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการอมน้อยกว่าผู้บริโภคมที่มีรายได้สูง

2. จากหลักที่ว่า รายได้ชั่วคราวและการบริโภคชั่วคราวไม่มีความสัมพันธ์กัน หรือก็คือ ค่าความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายของการบริโภคจากรายได้ชั่วคราวมีค่าเป็นศูนย์โดยเมื่อ Y_t มีค่าเป็นบวกครัวเรือนจะนำไปเก็บออมไว้ ไม่ตรงกับความเป็นจริงนักเพราะผู้บริโภคมักนำไปใช้ในการบริโภคก็ได้ไม่จำเป็นต้องนำไปเก็บออม นั่นคือ รายได้ชั่วคราวมีความสัมพันธ์กับการบริโภคชั่วคราว เช่นกัน

2.1.4 สมมติฐานวัฏจักรชีวิต (Life Cycle Hypothesis)

Albert Ando and Franco Modigliani ได้พัฒนาสมมติฐานวัฏจักรชีวิตขึ้นในปี ค.ศ. 1963 โดยมีแนวคิดที่ผู้บริโภคมักวางแผนการบริโภคและการออมของเขาในช่วงตลอดอายุขัย เพื่อให้มีความเป็นอยู่ที่ดีที่สุดในตลอดช่วงชีวิตอายุขัยมีความสำคัญต่อการบริโภคและการออมของผู้บริโภคและการออมของผู้บริโภค (Dornbusch and Fischer, 1987) และข้อจำกัดของสมมติฐานคือ ค่าปัจจุบันของการบริโภคทั้งหมดจะต้องไม่มากกว่าค่าปัจจุบันของรายได้ทั้งหมดซึ่งอธิบายได้ดังรูปที่ 2-5 (ประพันธ์ เสวตนันท์, 2540)

รูปที่ 2-5 แสดงสมมติฐานวัฏจักรชีวิตและฟังก์ชันการบริโภค

จากรูปกำหนดให้ผู้บริโภคมีอายุขัยถึงเวลาที่ T ในช่วงแรกของชีวิต (O ถึง a) ผู้บริโภคมีรายได้น้อยกว่าการบริโภค ผู้บริโภคจะกู้ยืมเงินเพื่อมาใช้จ่ายในการบริโภคเท่ากับพื้นที่ L ต่อมาในช่วงกลางของชีวิต (a ถึง b) รายได้ของผู้บริโภคเพิ่มขึ้น จนกระทั่งมีรายได้มากกว่าการบริโภค ผู้บริโภคนำเงินส่วนหนึ่งไปใช้หนี้ที่ขี้มมาและอีกส่วนหนึ่งเก็บออมเพื่อนำไปไว้ใช้ในช่วงปลายชีวิต เท่ากับพื้นที่ M ซึ่งในช่วงปลายชีวิต (b ถึง T) รายได้ลดลงไม่พอกับการบริโภค ทำให้ผู้บริโภคจะนำเงินที่เก็บออมไว้มาใช้จ่าย จะเห็นว่าในช่วงแรกและช่วงปลายของชีวิต ผู้บริโภคจะมีค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภคน้อยกว่าในช่วงกลางชีวิต เส้นการบริโภคจึงเป็นเส้นการบริโภคกระชัสน

ส่วนเส้นการบริโภคระยะยาวพิจารณาได้โดยที่มีข้อสมมติว่าหากการกระจายประชากรไปตามช่วงอายุคงที่ ระดับรายได้ค่อนข้างคงที่ และรสนิยมระหว่างการบริโภคปัจจุบันและอนาคตไม่เปลี่ยนแปลงตามเวลาแล้ว สามารถรวมฟังก์ชันการบริโภคของแต่ละบุคคลเข้าด้วยกัน เป็นฟังก์ชันการบริโภคได้ดังนี้ (รัตนาศายคณิต, 2537)

$$C_t = k(PVt) \quad ; \quad 0 < k < 1 \quad (10)$$

โดยที่ C_t = การบริโภคในเวลา t

PVt = มูลค่าปัจจุบันในเวลา t ของรายได้ที่จะได้รับตลอดอายุขัย

k = ค่าคงที่

Ando และ Modigliani มีสมมติฐานของฟังก์ชันการบริโภคในงวดเวลา t จะขึ้นอยู่กับมูลค่าปัจจุบัน (present value) ของรายได้ที่จะได้รับตลอดอายุขัยในงวดเวลา t และรายได้ที่จะได้รับตลอดอายุขัยจะประกอบด้วย รายได้ที่มาจากการทำงาน (labor income: Y^L) และรายได้จากสินทรัพย์ (property income: Y^P) ทำให้เป็นมูลค่าปัจจุบันจะได้

$$PV_0 = \sum_{t=0}^T \frac{Y_t^L}{(1+r)^t} + \sum_{t=0}^T \frac{Y_t^P}{(1+r)^t} \quad (11)$$

r = อัตราคิดลด

กำหนดให้ มูลค่าปัจจุบันของรายได้จากทรัพย์สินจะเท่ากับมูลค่าของทรัพย์สินนั้น โดยการวัดจากการเริ่มต้นของระยะปัจจุบัน นั่นคือ

$$\sum_{t=0}^T \frac{Y_t^P}{(1+r)^t} = a_0 \quad (12)$$

a_0 คือ สินทรัพย์สุทธิที่แท้จริงของครัวเรือนในระยะเริ่มต้น เช่นเดียวกันก็สามารถจำแนกรายได้ของแรงงานปัจจุบันออกจากรายได้ของแรงงานในอนาคต

และกำหนดให้ในช่วงเวลาที่ 0 มูลค่าปัจจุบันของรายได้ที่เกิดจากการทำงานประกอบด้วยรายได้ในเวลานั้นและรายได้ที่คาดว่าจะได้รับในอนาคต

$$\sum_{t=0}^T \frac{Y_t^L}{(1+r)^t} = Y_0^L + \sum_{t=1}^T \frac{Y_t^L}{(1+r)^t} \quad (13)$$

แทนสมการ (12) และสมการ (13) ในสมการ (11) จะได้

$$PV_0 = Y_0^L + \sum_{t=1}^T \frac{Y_t^L}{(1+r)^t} + a_0 \quad (14)$$

โดยที่ T = อายุขัยของผู้บริโภค

$$\sum_{t=0}^T \frac{Y_t^L}{(1+r)^t} = \text{มูลค่าปัจจุบันของรายได้ที่เกิดจากการทำงานตลอดอายุขัย}$$

$$\sum_{t=0}^T \frac{Y_t^P}{(1+r)^t} = \text{มูลค่าปัจจุบันของรายได้ที่เกิดจากสินทรัพย์}$$

ขั้นต่อไปกำหนดให้รายได้ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตของแรงงาน $Y_1^L \dots Y_n^L$
โดยสมมติว่ารายได้เฉลี่ยที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในระยะ 0 ก็คือ \bar{Y}_0^e นั่นคือ

$$\bar{Y}_0^e = \frac{1}{T-1} \sum_{t=1}^T \frac{Y_t^L}{(1+r)^t} \quad (15)$$

โดยที่ \bar{Y}_0^e = ค่าเฉลี่ยของรายได้ที่เกิดจากการทำงานในเวลา 0

(T-1) = เวลาที่เหลือ

ในที่นี้ (T-1) ก็คือ จำนวนปีที่เหลืออยู่ที่ประชากรมีชีวิตรอดอยู่ จากสมการที่ (15) เขียนใหม่ได้โดย

$$\sum_{t=1}^T \frac{Y_t^L}{(1+r)^t} = (T-1)\bar{Y}_0^e \quad (16)$$

ดังนั้น มูลค่าคิดลดปัจจุบันในสมการที่ (14) ก็คือ

$$PDV_0 = Y_0^L + (T-1)\bar{Y}_0^e + a_0 \quad (17)$$

กำหนดให้ค่าเฉลี่ยของรายได้ที่เกิดจากการทำงานในเวลา 0 เท่ากับมูลค่าปัจจุบัน
ของรายได้ที่คาดว่าจะได้รับในเวลาที่เหลือ และมีค่าเป็นทวีคูณของ Y_0^L นั่นคือ

$$\bar{Y}_0^e = \beta Y_0^L \quad (18)$$

แทนค่าสมการ (18) ในสมการ (17) จะได้

$$PV_0 = Y_0^L + \beta (T-1) Y_0^L + a_0 \quad (19)$$

นำสมการ (19) แทนในสมการ (10) จะได้

$$C_0 = k[1 + \beta (T-1)] Y_0^L + k a_0 \quad (20)$$

$$APC = \frac{C_0}{Y_0} = k[1 + \beta (T-1)] \frac{Y_0^L}{Y_0} + \frac{k a_0}{Y_0}$$

สมการที่ (20) จะเป็นรูปแบบฟังก์ชันการบริโภคของ Ando-Modigliani ซึ่งสามารถนำไปใช้ประมาณการทางสถิติได้ โดยการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ของ Y^L และ a โดยอาศัยตัวเลขข้อมูลของสหรัฐอเมริกา ได้ผลว่าสมการการบริโภคเท่ากับ

$$C_t = 0.7Y_t^L + 0.6a_t$$

จากสมการแสดงให้เห็นว่าการเพิ่มขึ้นของรายได้ที่แท้จริงของแรงงาน 1 พันล้านดอลลาร์ จะทำให้การบริโภคที่แท้จริงเพิ่มขึ้น 0.7 พันล้านดอลลาร์ นั่นคือ MPC จากรายได้ที่เกิดจากแรงงานเท่ากับ 0.7 ในทำนองเดียวกัน MPC จากสินทรัพย์ก็คือ 0.6

สมการบริโภคที่ได้นี้เป็นสมการการบริโภคระยะยาว เพราะเมื่อกำหนดให้มูลค่าของสินทรัพย์คงที่ การบริโภคจึงมีความสัมพันธ์กับรายได้ที่เกิดจากการทำงานเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ในระยะยาวเส้นการบริโภคระยะสั้นจะเลื่อนสูงขึ้นเพราะมูลค่าของสินทรัพย์เพิ่มขึ้นทำให้สัดส่วนสินทรัพย์ในรายได้ประชาชาติสุทธิมีค่าคงที่ อย่างไรก็ตามสมมติฐานวัฏจักรชีวิตมีจุดอ่อนสำคัญที่ว่า ผู้บริโภคจะต้องทราบอายุขัยของตนเองและสามารถคาดคะเนรายได้ได้อย่างถูกต้อง

2.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำหรับงานศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการการบริโภคภาคครัวเรือนในอดีตนั้นได้มีการศึกษาไว้พอสมควรทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ซึ่งปัจจัยและกลุ่มตัวอย่างที่นำมาศึกษานั้น จะมีความแตกต่างกันออกไป โดยสาระสำคัญจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ ดังนี้

กาญจน์ พลจันทร์ และสุวรรณ วัฒนจิตต์ (2525) ได้ทำการศึกษารูปแบบของการอุปโภคบริโภคในประเทศไทยปี พ.ศ. 2518-2519 ในการศึกษาได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วน คือ ในส่วนแรกทำการศึกษาถึงสัดส่วนของการบริโภคสินค้าต่าง ๆ ทั้งหมด 12 หมวดต่อรายได้ เพื่อให้ทราบถึงรูปแบบการอุปโภคบริโภคสินค้าของครัวเรือน และความจำเป็นในการบริโภคสินค้าเหล่านั้น สำหรับส่วนที่สองได้ศึกษาสมการการบริโภค เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับการใช้จ่ายอุปโภคบริโภค จากวิธี regression analysis พิจารณาตามภาค เขต ระดับรายได้ และสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมการบริโภคของคนไทยได้ให้ความสำคัญกับการบริโภคหมวดอาหาร เครื่องอุปโภคบริโภค ที่อยู่อาศัย การคมนาคมขนส่ง และเสื้อผ้า ตามลำดับมากกว่าหมวดอื่น ๆ แสดงให้เห็นว่ารายได้ที่มีอยู่นั้นได้ใช้ในการซื้อสินค้าที่จำเป็นต่อการครองชีพ ส่วนการพิจารณาในสมการการบริโภคพบว่า รายได้มีความสัมพันธ์กับการใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคน้อยมาก ค่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้ายมีค่าค่อนข้างต่ำ ในขณะที่ค่าใช้จ่าย

ณ ระดับรายได้สูงมีค่าสูงเป็นส่วนใหญ่และในบางครั้งมีค่าติดลบหมายถึง รายได้ส่วนใหญ่ได้ใช้เพื่อการยังชีพ ในรายภาคพบว่ากรุงเทพมหานครรายได้มีผลต่อการบริโภคมากที่สุดคือมีค่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้ายมากที่สุด รองมาคือภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้และภาคเหนือตามลำดับ อย่างไรก็ตามในการศึกษามีข้อจำกัดของสมการที่ใช้เพราะในความเป็นจริงแล้วรูปแบบการอุปโภคบริโภคไม่ได้กำหนดจากรายได้เพียงอย่างเดียวควรที่จะตัวแปรอื่นทางสังคมมาร่วมวิเคราะห์ด้วย

มงคล คอนขวา (2529) ได้ศึกษาแบบอย่างการใช้จ่ายในการบริโภคของแรงงานไทยในภาคอีสานที่เคยไปทำงานต่างประเทศ โดยการศึกษาในครั้งนี้ได้เลือกศึกษาในภาคอีสาน คือที่อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น และที่อำเภอกุมภวาปีจังหวัดอุดรธานี โดยใช้ครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด 100 ครัวเรือน วิธีการศึกษาได้จำแนกการใช้จ่ายบริโภคออกเป็น 3 ประการ คือ จำแนกตามลักษณะเศรษฐกิจจากการใช้จ่าย ประกอบด้วยสินค้าบริโภคและสินค้าทุน จำแนกตามลักษณะความจำเป็นในการบริโภค ประกอบด้วย สินค้าจำเป็นและสินค้าฟุ่มเฟือย และจำแนกตามลักษณะความคงทนของสินค้าประกอบด้วยสินค้าคงทนและสินค้าไม่คงทน และบริการ วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีคำนวณ และเปรียบเทียบสัดส่วนเป็นร้อยละและวิเคราะห์สมการถดถอยอย่างง่าย

ผลการศึกษาพบว่า การใช้จ่ายบริโภคเฉลี่ยต่อครัวเรือนเมื่อจำแนกตามการใช้จ่ายบริโภคทั้ง 3 ประเภท ปรากฏว่า ในส่วนของประเภทใช้จ่ายบริโภคจำแนกตามลักษณะเศรษฐกิจการใช้จ่ายครัวเรือนตัวอย่างได้ใช้จ่ายบริโภคสินค้าบริโภค น้อยกว่าการใช้จ่ายบริโภคสินค้าทุน ประเภทการใช้จ่ายบริโภคจำแนกตามลักษณะความจำเป็นในการบริโภค ครัวเรือนตัวอย่างได้ใช้จ่ายบริโภคสินค้าจำเป็นมากกว่าการใช้จ่ายบริโภคสินค้าฟุ่มเฟือย ส่วนประเภทการใช้จ่ายบริโภคจำแนกตามลักษณะความคงทนของสินค้า ครัวเรือนตัวอย่างได้ใช้จ่ายบริโภคสินค้าคงทนมากที่สุด รองลงมาคือการใช้จ่ายบริโภคสินค้าไม่คงทน และการใช้จ่ายบริโภคบริการ ตามลำดับ

อังกรานันท์ คงคาน้อย (2531) ได้ทำการศึกษาแบบแผนการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของครัวเรือนไทยกับระดับความยากจน เพื่อวิเคราะห์แบบแผนการใช้จ่ายและเปรียบเทียบค่า total subsistence consumption ที่แสดงถึงความต้องการพื้นฐานของผู้บริโภครวมทุกกลุ่มอาชีพ ซึ่งแบ่งเป็น 3 กลุ่มอาชีพ คือ กลุ่มอาชีพที่ใช้แรงงาน กลุ่มอาชีพระดับกลางและกลุ่มอาชีพระดับสูง ในเขตกรุงเทพมหานคร เขตเมือง และเขตชนบท และเปรียบเทียบในแต่ละสินค้า ซึ่งแบ่งเป็น 12 กลุ่ม เพื่อให้ทราบถึงขีดความยากจนของแต่ละกลุ่มอาชีพ ทำการศึกษาจากข้อมูลภาคตัดขวางในปี พ.ศ. 2524

ผลศึกษาพบว่า แบบแผนของการใช้จ่ายเพื่อการบริโภครวมในเขตกรุงเทพมหานครกลุ่มอาชีพระดับกลางและกลุ่มอาชีพระดับสูงจะมีค่าเท่ากัน โดยพิจารณาจากค่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้าย แสดงให้เห็นว่ามีระดับการครองชีพไม่แตกต่างกันมาก เช่นเดียวกับในเขตเมืองในทุกระดับอาชีพ ส่วนในเขตชนบทพบว่ากลุ่มอาชีพที่ใช้แรงงานมีค่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้ายต่ำที่สุด กลุ่มอาชีพระดับสูงมีค่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้ายสูงที่สุดทั้งนี้เป็นเพราะกลุ่มที่ใช้แรงงานมีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย เช่น ทำการเพาะปลูกเองเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน สำหรับแผนของการใช้จ่ายในรายสินค้าพบว่าสินค้าที่มีแบบแผนของการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคเหมือนกันในทุกกลุ่มอาชีพ และในทุกพื้นที่จะเป็นสินค้าที่มีความจำเป็นในการดำรงชีวิต เช่น อาหารและเครื่องคั้นที่ไม่มีแอลกอฮอล์ ค่าเช่าบ้านและค่าน้ำ ค่าเชื้อเพลิงและแสงสว่าง ในการวัดค่าความยากจนพบว่า เขตกรุงเทพมหานครในทุกกลุ่มอาชีพมีขีดความยากจนใกล้เคียงกัน เนื่องจากมาตรฐานการครองชีพมีค่าสูง ส่วนในเขตเมืองและเขตชนบทกลุ่มอาชีพที่ใช้แรงงานมีขีดความยากจนสูงสุด รองลงมาได้แก่กลุ่มอาชีพระดับกลาง กลุ่มอาชีพระดับสูงตามลำดับ โดยส่วนในการวัดค่าความยากจนของแต่ละสินค้าพบว่าทุกกลุ่มอาชีพในทุกเขตจะใช้จ่ายในสินค้าที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น อาหารและเครื่องคั้นที่ไม่มีแอลกอฮอล์ ค่าเช่าบ้านค่าน้ำ ค่าเชื้อเพลิงและแสงสว่าง ตามลำดับ ส่วนสินค้าอื่น ๆ จะมีการใช้จ่ายแตกต่างกันไปตามขีดความสามารถของผู้บริโภค การศึกษาครั้งนี้มีจุดอ่อนในเรื่องการแบ่งกลุ่มอาชีพที่กว้างเกินไป โดยพิจารณาจากรายได้ของหัวหน้าครัวเรือนในแต่ละอาชีพ เปรียบเทียบกับเกณฑ์ของรายได้ที่กำหนดขึ้นเอง ทำให้การประมาณค่าอาจไม่สอดคล้องกับมาตรฐานที่ควรจะเป็น และในเรื่องของข้อมูลซึ่งมีการกระจายต่างกันมากทำให้ค่าสถิติคลาดเคลื่อนได้ เช่น ค่า R^2 ที่ได้ในแต่ละสมการมีค่าต่ำมาก

ติกรก ปัทมสิริวัฒน์ (2536) ศึกษาแบบแผนการใช้จ่ายบริโภคจากข้อมูลบัญชีประชาชาติ ช่วงปี พ.ศ. 2513-2530 ในสินค้า 6 หมวด โดยใช้แบบจำลอง nonlinear system of equations ด้วยวิธี linear expenditure model ทำการประมาณทั้งแบบที่ไม่มีปัญหา autocorrelation และมีปัญหา autocorrelation ในลักษณะ first-order เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่าง

ผลการศึกษาพฤติกรรมทั่วไปของการบริโภค ให้ความสำคัญของสินค้าในหมวดอาหารลดลงส่วนหมวดสินค้าอื่น ๆ มีความสำคัญเพิ่มขึ้น และในการเปรียบเทียบแบบจำลองจะเห็นได้ว่ารายจ่ายที่จำเป็นในทุกหมวดสินค้านั้นไม่มีปัญหา autocorrelation มีค่ามากกว่ากรณีที่มีปัญหา autocorrelation และหลังจากทำการแก้ปัญหาค่า autocorrelation แล้วคำนวณค่าความยืดหยุ่นของการบริโภคพบว่า ค่าความยืดหยุ่นต่อรายจ่ายรวมในหมวดสินค้า อาหาร ค่าเช่า น้ำ ไฟ และ

เครื่องนุ่งห่มมีค่าน้อยกว่า 1 เนื่องจากเป็นสินค้าจำเป็น ส่วนในหมวดอื่น ๆ มีค่ามากกว่า 1 ส่วนค่าความยืดหยุ่นต่อราคาสินค้ามีค่าติดลบ และมีค่าน้อยกว่า 1 ในหมวดอาหาร และค่าเช่าน้ำ ไฟ

June Nualtaranee (1992) ศึกษาพฤติกรรมกรรมการบริโภครวมและการออมของครัวเรือนไทย ภายใต้สมมติฐานการคาดการณ์อย่างมีเหตุผล ซึ่งเชื่อว่าแต่ละบุคคลมีการคาดการณ์อย่างมีเหตุผลเกี่ยวกับรายได้ตลอดชีพของตน และพยายามที่จะปรับระดับการบริโภคให้ราบเรียบตลอดช่วงอายุขัยและเฉพาะการเปลี่ยนแปลงที่ไม่คาดคิดเท่านั้น จึงจะมีผลกับการบริโภคได้ ดังนั้นการบริโภคภายใต้ข้อสมมติฐานนี้จึงมีลักษณะเป็นแผนการบริโภคแบบสุ่ม โดยการบริโภคในช่วงเวลา ก่อนหน้าเท่านั้นที่จะกำหนดการบริโภคในปัจจุบันได้ นอกจากนี้หากบุคคลนั้นคาดว่าระดับรายได้จากการทำงานในอนาคตจะลดลง ก็จะออมเพิ่มขึ้นในปีปัจจุบันหรือกลับกัน เพื่อปรับระดับการบริโภคให้ราบเรียบนั่นเอง โดยใช้การทดสอบ Dickey-Fuller ว่าการบริโภคเป็นแผนแบบสุ่มหรือไม่ และทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการออมกับรายได้จากการทำงานโดยใช้ Granger causality test ซึ่งจะต้องทดสอบ cointegration ระหว่างรายได้ที่ใช้จ่ายได้กับการบริโภคก่อนว่ามีความสัมพันธ์กันในระยะยาว เพื่อยืนยันว่าการออมเป็น stationary

ผลการศึกษาพบว่า การบริโภคเป็นไปตามสมมติฐานแผนการบริโภคแบบสุ่ม ซึ่งเสนอแนะว่าเฉพาะการบริโภคหนึ่งช่วงเวลาก่อนหน้าเท่านั้นที่กำหนดระดับการบริโภคในปัจจุบัน และการเปลี่ยนแปลงที่ไม่คาดคิดเท่านั้นที่มีผลต่อการบริโภค ผล cointegration test แสดงให้เห็นว่าการบริโภคและรายได้ที่ใช้จ่ายได้มีความสัมพันธ์และเคลื่อนที่ไปด้วยกันในระยะยาว แม้ว่ามีการเบี่ยงเบนได้ในระยะสั้นและแสดงว่าการออมเป็น stationary ผลการทดสอบ Granger causality เสนอแนะว่าการออมที่เพิ่มขึ้นมีผลจากการเปลี่ยนแปลงในทางลบต่อรายได้จากการทำงาน อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาครั้งนี้มีสมมติฐานว่าอัตราดอกเบี้ยคงที่จึงไม่สามารถศึกษาผลของอัตราดอกเบี้ยที่มีต่อระดับการบริโภคและการออมได้

เยาวเรศ เขาวนขุนผล (2536) ได้ทำการศึกษาการบริโภคอาหารนอกบ้านของครัวเรือนผู้บริโภครวมในเขตเมืองเชียงใหม่ โดยใช้ข้อมูลภาคตัดขวาง (cross-section Data) รวบรวมภาคสนาม ทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling) โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างจากลักษณะการประกอบอาชีพ และเพศของหัวหน้าครัวเรือนออกเป็น 4 กลุ่ม เพื่อต้องการเปรียบเทียบพฤติกรรมกรรมการบริโภคของกลุ่มต่าง ๆ ว่ามีลักษณะที่แตกต่างกันหรือไม่ นำข้อมูลที่ได้อมาวิเคราะห์โดยใช้โดยใช้เทคนิควิธีวิเคราะห์สมการถดถอย (regression analysis) วิธี Ordinary Least Square (OLS)

จากการศึกษาพบว่า ในการศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อค่าใช้จ่ายเพื่อบริโภคอาหารนอกบ้านของหัวหน้าครัวเรือนนั้น ตัวแปรอิสระที่ใช้ได้แก่ 1. อายุของหัวหน้าครัวเรือน 2. จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนต้องเลี้ยงดู 3. ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน 4. รายได้ทั้งหมดของหัวหน้าครัวเรือน 5. จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่มีรายได้ 6. ลักษณะการทำงานของหัวหน้าครัวเรือน และ 7. เพศของหัวหน้าครัวเรือน พบว่า ตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติในทุก ๆ ครัวเรือน ได้แก่ จำนวนสมาชิกครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนต้องเลี้ยงดู และรายได้ทั้งหมดของครัวเรือน โดยที่ตัวแปรจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนต้องเลี้ยงดู มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับการใช้จ่ายเพื่อบริโภคอาหารนอกบ้านของหัวหน้าครัวเรือน ส่วนตัวแปรรายได้ทั้งหมดของครัวเรือน มีความสัมพันธ์ในทางเดียวกันกับการใช้จ่ายเพื่อบริโภคอาหารนอกบ้านของหัวหน้าครัวเรือน ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจบริโภคอาหารนอกบ้านของหัวหน้าครัวเรือนค่อนข้างน้อยได้แก่ ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่มีรายได้ ส่วนตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจบริโภคอาหารนอกบ้านของหัวหน้าครัวเรือนน้อยมาก หรือ แทบจะไม่มีเลยได้แก่ อายุของหัวหน้าครัวเรือน

Warrarat Rungwatthana (1994) ศึกษาพฤติกรรมการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของไทยว่าเป็นไปตามแบบจำลอง Error Correction หรือไม่ โดยมีแนวความคิดเกี่ยวกับการบริโภคว่า การเบี่ยงเบนในระยะสั้นของความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคและรายได้ในระยะสั้นจากดุลยภาพในระยะยาวของตัวแปรทั้งสองในช่วงเวลาข้างหน้าจะถูกแก้ไขในช่วงเวลาถัดไปเพื่อให้เข้าสู่ดุลยภาพในระยะยาว ซึ่งส่วนของการปรับตัวนั้นเรียก Error Correction Term และเป็นตัวแปรอิสระที่สำคัญตัวหนึ่งในแบบจำลองนี้ การศึกษานี้โดยใช้ข้อมูลรายปีจากปี 1960-1990 และใช้ทรัพย์สินแทนรายได้ ทดสอบ Cointegration ระหว่างสินทรัพย์และการบริโภคด้วย Unit Root Test โดยใช้ Augmented Dickey-Fuller Test ซึ่งเป็นเงื่อนไขก่อนหา Error Correction Model จากนั้นประมาณค่า long run parameter และแบบจำลอง ผลการศึกษาสนับสนุนแนวความคิดของ Error Correction และสรุปได้ว่าการบริโภคและทรัพย์สินเป็น Error Correction representation ที่มีเหตุผล และ Error Correction Term ก็มีบทบาทในการกำหนดการเปลี่ยนแปลงของการบริโภค ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีกลไกของ Error Correction ในพฤติกรรมการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของไทย

จารุณี เกี่ยมณี (2537) ได้ทำการศึกษาแบบการบริโภคและฟังก์ชันการบริโภคในประเทศไทย โดยแบ่งการศึกษาออกเป็นสองส่วน ส่วนแรก คือ เพื่อศึกษาปัจจัยที่กำหนดการบริโภคของประชาชนในประเทศไทย ส่วนที่สอง คือ ศึกษาฟังก์ชันการบริโภคโดยเฉพาะพิจารณาความสัมพันธ์กับรายได้ของครัวเรือนแบ่งตามรายภาค และตามเขตชุมชน คือ ในเขตเทศบาล และนอกเขตเทศบาล โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิแบบอนุกรมเวลาช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520-2534 และข้อมูลแบบแบ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างจำแนกไปตามชั้นของค่าใช้จ่ายในการบริโภค จากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนปี พ.ศ. 2524 และ พ.ศ. 2531 ทำการศึกษาโดยใช้วิธีการทางเศรษฐมิติในรูปของ single linear regression และ multiple linear regression ด้วยวิธี ordinary least square

จากการศึกษาพบว่า ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการบริโภค พบว่ารายได้ที่สามารถนำไปใช้จ่ายใช้สอยได้เป็นปัจจัยที่สำคัญในการกำหนดพฤติกรรมการบริโภค ส่วนปัจจัยที่เป็นปริมาณเงินที่หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจ อัตราเงินเฟ้อ และอัตราดอกเบี้ยพบว่าไม่มีนัยสำคัญทางสถิติในการศึกษาฟังก์ชันการบริโภคของครัวเรือน ซึ่งเป็นการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับค่าใช้จ่ายในการบริโภคของครัวเรือน จากการสำรวจในปี พ.ศ.2524 ครัวเรือนในเขตเทศบาลของภาคกลางมีค่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้ายสูงที่สุด ครัวเรือนนอกเขตเทศบาลของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีค่า MPC สูงที่สุด โดยครัวเรือนในเขตเทศบาลทุกภาคมีค่า MPC ต่ำกว่าครัวเรือนนอกเขตเทศบาล หรือก็คือ ครัวเรือนที่มีระดับรายได้สูงจะมีค่า MPC ต่ำกว่าครัวเรือนที่มีระดับรายได้ต่ำ ส่วนในปี พ.ศ. 2531 พบว่าครัวเรือนในเขตเทศบาลของภาคกลางและครัวเรือนนอกเขตเทศบาลของภาคเหนือมีค่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้ายสูงที่สุด โดยครัวเรือนในเขตเทศบาลจะมีค่าMPCต่ำกว่าครัวเรือนนอกเขตเทศบาล ในการพิจารณาความยืดหยุ่นของค่าใช้จ่ายในการบริโภคจำแนกตามประเภทของการบริโภคต่อรายได้ของครัวเรือน พบว่าสอดคล้องกับทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่ว่า ค่าใช้จ่ายในสินค้าที่มีความจำเป็นจะมีค่าความยืดหยุ่นต่ำ และค่าใช้จ่ายในสินค้าที่จำเป็นน้อยหรือสินค้าฟุ่มเฟือยมีค่าความยืดหยุ่นสูง

พรอุมา วงษา (2547) ได้ทำการศึกษาการบริโภคของครัวเรือนในจังหวัดลำปางก่อนวิกฤตและหลังวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิ จากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดลำปาง ปี พ.ศ. 2539 และปี พ.ศ. 2541 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งเป็นข้อมูลภาคตัดขวาง (cross -section data) มีจำนวนตัวอย่างข้อมูลต่อปี 350 ตัวอย่างเพื่ออธิบายการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการบริโภคของครัวเรือน (structure change) วิเคราะห์หาค่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้าย (MPC) เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการบริโภคของครัวเรือน วิเคราะห์

หาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการบริโภคของครัวเรือนในจังหวัดลำปาง ก่อนวิกฤตและหลังวิกฤตเศรษฐกิจ โดยใช้เทคนิควิธีวิเคราะห์สมการถดถอย (regression analysis) วิธี Ordinary Least Square (OLS)

จากการศึกษาพบว่า ค่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้าย (MPC) ของครัวเรือนจังหวัดลำปางก่อนวิกฤตและหลังวิกฤตเศรษฐกิจ มีความแตกต่างกันพอสมควรและมีนัยสำคัญทางสถิติ ค่า MPC ในช่วงก่อนวิกฤตเศรษฐกิจ มีค่าระหว่าง 0.232 ถึง 0.254 ขณะที่หลังวิกฤตเศรษฐกิจ ค่า MPC อยู่ระหว่าง 0.127 ถึง 0.155 การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการบริโภค พบว่าเมื่อนำตัวแปรเข้ามาวิเคราะห์ร่วมกับปัจจัยทางด้านรายได้ของครัวเรือนแล้ว ตัวแปรทุกตัวมีอิทธิพลต่อการบริโภคของครัวเรือนในจังหวัดลำปางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อพิจารณาค่า Adjusted R^2 ของปี พ.ศ. 2539 อยู่ระหว่าง 0.370 ถึง 0.401 และปี พ.ศ. 2541 อยู่ระหว่าง 0.321 ถึง 0.362 แสดงว่าแบบจำลองที่ใช้ในการศึกษา สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี แสดงว่าการบริโภคของครัวเรือนในจังหวัดลำปางมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกันกับปัจจัยทางด้านขนาดของครัวเรือน เขตที่อยู่อาศัย การเป็นเจ้าของที่ดิน เพศของหัวหน้าครัวเรือนและระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน แต่จะมีทิศทางตรงกันข้ามกับอายุของหัวหน้าครัวเรือน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University =

All rights reserved